

Úgy vélem, itt most a lélek, az elszántság nagyságában nem kell kételkednünk, vállalni kell tehát a terv nagyságát. A tábornok hozzászólata: „a kivitel már kettejüké: övé s a szerencsée”. Szívvel kívánom: kísérje szerencse a Tokaj–Hegyalja Egyetem hallgatóit és tanárait, vagyis segítsék önöket kedvező külső körülmények a kivitelben!

Munkájuk kisugárzása segítse jobb szellemi és anyagi életminőséghez egy határszéli, némiképp hátrányos helyzetű régió népét, és a jeles elődökhöz méltón járuljanak hozzá a magyar kultúra helyi és egyetemes virágzásához!

(Elhangzott 2021. szeptember 25-én Sáros-patakon, A Művelődés Házában, a Tokaj–Hegyalja Egyetem tanévnyitó ünnepségén.)

DEMETER Zoltán

A tokaji aszú jelene

Megtisztelő a felkérés – a Tokaji Aszú napján, egyben a Tokaji Aszú 450 éves születésnapján –, melyben a Tokaji aszúbor jelenkori szerepét és megítélését nekem kell elemeznem. Egyben kihívásokkal teli, mivel az egybegyűltek ünnepelni jöttek össze és a jelent ünnepelni soha nem könnyű. A jelent megélni sem könnyű, különleges kihívás. A múltból vett emlékek képlékenyek, alakulnak, alakítódhatnak, nincsenek valóságosan megélt helyzetek az ünneplők részéről, ez ad könnyebben kezelhető feltételrendszert.

A jelenben viszont a tisztát és az igazat kell és érdemes ünnepelni, mert a valóságosságát a kortársi környezet tapasztalni, érzékelni tudja. A hamisat elveti, az igazat megtapsolja. Természetesen ez akkor igaz, ha az egyén nem csak éli, hanem megéli az életét és értelmezni tudja a történéseket maga körül. Ha valaki a versenypiacon kötelező viseletként viselt szemüvegen keresztül szemléli környezetét, annak nehéz ünnepi hangulatba kerülnie a jelenben, mivel nagyon kritikus és életszerű a szemléletmódja. Nincs szándékom az ünneplést elrontani, de ki kell jelteni, hogy nehéz az ünnepet megélni egy olyan jelenben, ahol a magunk mögött hagyott harminc év közösségi teljesítménye semmi okot nem ad erre. Szerencsénkre azonban vannak politikusaink, akik hivatalból megteszik ezt. Köszönet a munkájukért.

Mert ünnepelni kell. Van azonban az idő-távolság mértékrendszerében olyan ér-

ték, mely önmagában tiszteletet parancsol és csendet követel. A közel fél ezer év ilyen időtáv. Mi most egy ilyen távolságból küldött üzenetet értelmezünk és ünneplünk, melyet a Garai család küldött nekünk megértésre és használatra. Ezt az üzenetet nagyon nehéz azonban meghallani, mert nagyon halkán szól, csak nagy csendben hallható. Olyan csendben, melyben a tudás, a bölcsesség és az elegancia megjelenése észrevehetővé, érzékelhetővé és értelmezhetővé válik. Természetesen csak azoknak, akiknek megvan hozzá a fülük. A csendben van a legtöbb üzenet. Engedjenek meg nekem egy rögtönzött koordináta-rendszer és egy mértékegység felállítását, annak érdekében, hogy az idő erejét, távolságát kicsit mindenki meg tudja érezni és közelebb hozzám félezer év messzeségét. Melyikünk tudja azt, hogy az édesapjának mi volt a kedvenc játéka gyerekkorában és hogyan értelmezte és élte meg a kommunisták által felrajzolt és megkövetelt kötelezően egyformán gondolkodás és egyformán mozdulás világát? Melyikünk tudja azt, hogy a nagyapja milyen életet álmódott ifjú korában a kemence mellett, esetleg hogyan védte a családját és hogy nyugtatgatta feleségét az 1929-es világválság idején? Melyikünk tudja azt, hogy dédapja mire gondolt, amikor Petőfi felolvasta a 12 pontot a múzeum lépcsőjén? És dédanyja miként aggódott, amikor Kossuth hívószavára a háborúba ment? Melyikünk tudja, hol nyugszik ükapja és ükanyja? És

tudja-e valaki, ki volt a szépapja vagy a szépanyja? Elnézést a provokatívnak tűnő kérdésekért, melyben sokan esetleg nem találtak kapaszkodási felületet, annak ellenére, hogy csak 200 évet utaztunk visszafelé, fele távolságot sem, ahonnan a Garai-üzemet érzékelik.

Nemrég a majd tíz esztendőes Eszter lányom megkérdezte tőlem, hogy van-e nekünk múltba repítő időgépünk? Azt mondtam rövid gondolkodás után, hogy van. Korszerű akartam lenni, így ekként próbáltam magyarázni neki a dolgot. A fejedben van egy applikáció, amit le kell tölteni és már működik is az időgép. Mindenki megvan ez az applikáció, melyet szabadon és ingyen használhat, azonban sokan nem töltötték még le. Valójában ezt a képességet az óvónénik, tanító nénik és a szülők hármasa szokta letölteni a gyermek első 10 évében. Az időgép nem más, mint a hiteles értékrendnek, a beleélő képességnek és a stílusnak a hármasa, ami a múltba enged vándorolni, de segíti a jelent is értelmezni. Egy könyvtárban, vagy egy levéltárban vagy akár az interneten olyan messzire lehet utazni, amilyen messzire csak akar az ember. Ezzel a képességgel megértheti az előttünk járók álmait, üzeneteit és azonosulni tud teljesítményükkel. Eljuthat akár Mátyás király udvarába, ahonnan szárnyra kélt az aranyvessző legendája, bekukkanthat Paracelsus vegykonyhájába, ahol megpróbálta ezt az aranyat kinyerni a tokaji vesszőkből vagy akár Mária Terézia vagy Katalin cárnő udvarába is ellátogathat, ahol megpillanthatja, hogyan ünnepelték és dicsőítették a Tokajit a kor művészei, nagyurai. Belenézhet a Rákóczi pince leltárába a vesztes szabadságharc után, de megtalálhatja akár azt is, hogy hogyan lett a Főborból 300 év elteltével Szamorodni és újabb 200 év elteltével Cuvée vagy Late Harvest. De akár Fukier Flórián varsói pincéjébe is ellátogathat és megnézheti, melyek voltak a család legféltettebb Tokaji palackjai. Láthatja, hogy báró Vay Miklós hogyan vágyakozott arra, hogy Kámpániai bort készítsen Golopon és rácsodálkozhat arra is,

miért kellett a tokaji főtérre kalodába ülnie azoknak, akik a tokaji bort hamisították. És így tovább, és így tovább...

Vannak azonban könyvek, melyek csak mostanság íródtak vagy íródnak, melyekben napjaink életszerű kérdéseit feszegetik olyan mértéket mutató személyiségek, mint Alkonyi László, Zelenák István, Pallagi Ferenc vagy épp a minap a könyvéért európai elismerésben részesült Ripka Gergely. Olyan dolgokra irányítják a figyelmet, ami a jelenkor vagy későbbi korok embereinek támpontot ad a helyes ítéletalkotásra és saját maguk közösségi elhelyezésében, valamint a környezetükben történő vagy meg nem történő dolgok értelmezésében. Hatásukra és a környezetemben való észlelések hatására megfogalmazódnak kérdések bennem is, melyeket a Tokaji Aszú jelenkori és jövőbeli méltóságának védelme érdekében teszek fel gyakorta – válaszokat nem várok.

A teljesség igénye nélkül olyan kérdéseket, mint:

Miért nem lett az elmúlt harminc évben sikertörténet az, amit Tokajnak nevezünk?

Miért nem volt elég ez a szabadságban, nyugalomban eltöltött 30 év ahhoz, hogy a 100 éve elejtett szálat felemeljük?

Miért lehetséges az, hogy egy világszínvonalú produkció nem világsiker?

Mitől nem kézzelfogható az általános jólét azon a vidéken, ahol ilyen színvonalú produkció születik?

Miért van az, hogy 27 település 30 év elteltével sem tud egységesen, egy közös cél megjelölésével, egy irányba nézni, együtt gondolkodni és mozdulni?

Miért lehet az, hogy az általunk kitalált adminisztrációs környezettel az alkotni vágyó embert még mindig megbéklyózzuk?

Mitől nem vált az itt élő emberek számára általánosan egyértelművé, hogy a tokaji bor az egyetlen álmaikat, munkájukat és életüket sikerré, sikeressé formáló lehetőség?

Miért nincs még a Tokaji eredet- és márkanév vasszigorral védve itthon és a világban?

Miért van egyáltalán egy ilyen különleges helyen a minőség felhígulva?

Miért nincs már újragondolva a termőhelyi klasszifikáció – folytatva a 18. század elején Bél Mátyás által megkezdett munkát?

Miért nem magától értetődő, hogy a Tokaji eredetnevet csak az itt készült bor viselheti kizárólagosan természetesen a városon és a régió kivül?

Miért nincs minden magyar család asztalán általánosan egy palack Tokaji aszú karácsonykor?

De a kérdések sora folytatható:

Mitől nem Tokaj a borvidék fővárosa a 26 település által elfogadottan?

Miért nincs még kitisztítva és szőlővel beültetve a Tokaj feletti hegyoldalban a Helm Sámuel és termelőtársaik által termésköböl épített tám- és teraszrendszer?

És a múltnak miért nem adunk annyi tiszteletet, hogyha felújítjuk Tokaj hídját, annak a városnak a hídját, amely megítélés szerint Magyarország legfontosabb települése, akkor azt az elődeink felé mutatott tisztelet megnyilvánulásaként, miért nem az eredeti formájában tesszük és miért a nehézgépjármű forgalom kiszolgálását helyezzük inkább előtérbe?

Miért kopottak és miért kihaltak Tokaj házai és utcái napjainkban?

Engedjenek meg néhány axiómát, amelyek magyarázzák talán, hogy miért is aggódom:

Tokaj a világ borkultúrájának egyik alappillére.

Tokaj a világ legfontosabb természetes édes boros borvidéke.

Tokaj Magyarország legfontosabb borvidéke.

Tokajban bizonyítottan világszínvonalú borok készíthetők.

Tokaj Magyarország számára az egyetlen identifikáló lehetőség ma a világban.

Tokaj a magyar öntudat része.

Tokaj magyar.

Az elmúlt harminc év szakmai munkája olyan színvonalat eredményezett a Tokaji édes borok tekintetében – elsősorban az Aszúban –, melyet a világ szakmai véleményformálói elismerten világszínvonalúnak ítélnék. Hihetetlen mennyiségű munka, idő és pénz volt koncentráva a 90-es években, hogy ez a megállapítás megérkezzen a borvidékre. Hála és köszönet mindenkinek, aki ebben tevékenyen részt vett. Azonban kétségbeesett megállapítással vettük tudomásul, hogy ez a világszínvonal nem tartja el a borvidéket, melynek következményeként megszületett a late harvest, a cuvée, a száraz bor és később a pezsgő borminőségeknek az igénye. Mindenképp meg kellett találni annak a módját, miként lehet működtetni hitelesen és magas színvonalon a borvidéket gazdaságilag és erkölcsileg. Jelen pillanatban a borvidék olyan külső finanszírozással működik, ami a világszínvonalat képviselő Aszúbor eltartására és a borvidék működtetésére összpontosít. A borvidékünk ma nem tud működni a hiteles és magas minőséget képviselő édes borok sikerének következményeként. Korszakunk nagy kérdése, hogy miként lehet az, hogy egy világszínvonalú produkció környezetében nem jelenik meg a világsiker? Előfordulna ez máshol is a világban? Hol kell keresni az okokat? Az okok feltárása, a válaszok megtalálása létkérdés a hiteles Tokaji Aszú és a borvidék életben maradásának érdekében. Valószínűleg az okokat magunkban kell keresni. Nem lehet delegálni ezeket az okokat például a pénz hiányára. Láthattuk az országunkban az elmúlt 11 évben, hogy amit nagyon akartak, arra mindig megvolt a pénz. Csak nagyon kellett akarni.

A borvidékünk kitüntetett figyelmet is kapott az elmúlt időszakban. Nem hivatkozhatunk a környezeti viszonyokra, a történelmi helyzetre vagy a nehéz sorsunkra sem. Nagyon sok nehézséggel megküzdöttek az itt élők az elmúlt évszázadokban is, mégis egyben tartották a borvidéket. És az sem igaz, hogy ebből a félezer évből nekünk jutott a legnehezebb szakasz. Kérek minden-

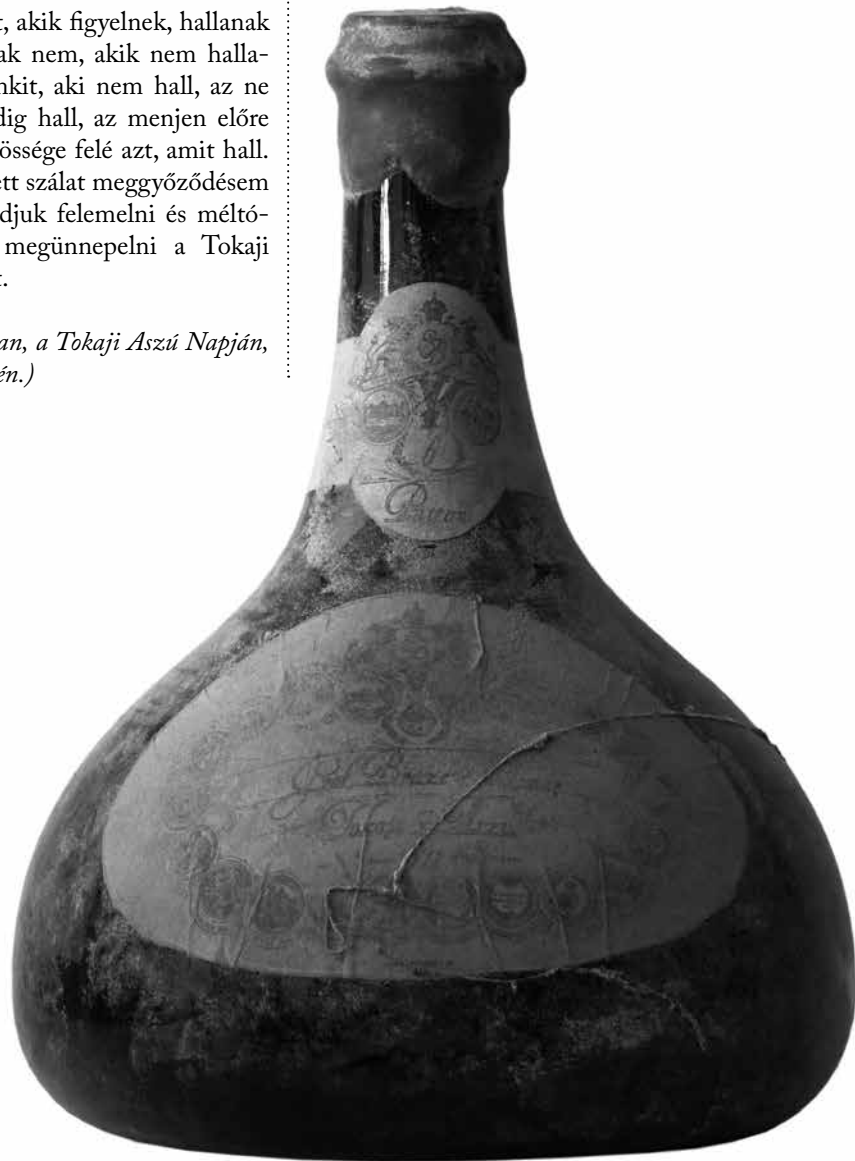

kit, ha teheti, gondolkozzon el ezen ebben az elcsendesedési időszakban, kicsit keresse magában is a felelősséget.

A világszínvonalú Tokaji Aszúbor újra a környezetünkben van és várja, hogy jelentőségét megértse, a benne rejlő lehetőségeket használja a kor embere a boldogulásának, boldogságának megtalálására és a generációk folytonosságának fenntartására. Ahogy mondtam a gondolataim elején, a félezer évnyi idő-távolság halkán üzen. Csak azoknak üzen megoldásokat, akik figyelnek, hallanak és értenek. Azoknak nem, akik nem hallanak. Kérek mindenkit, aki nem hall, az ne zajongjon. Aki pedig hall, az menjen előre és közvetítse a közösségre felé azt, amit hall. Az évszázada elejtett szílat meggyőződésem szerint csak így tudjuk felemelni és méltósággal, stílusosan megünnepelni a Tokaji Aszú kivételességét.

(Elhangzott Tokajban, a Tokaji Aszú Napján, 2021. december 10-én.)

BOLVÁRI-TAKÁCS Gábor

Tudós közösség – Teleki József szellemében

A számítógépemben őrzött dokumentum tanúsága szerint több mint húsz évvel ezelőtt, 2000. július 17-én vettem papírra először a "Teleki József Tudományos Társaság" létrehozására vonatkozó elképzelésemet. A tervem tudományos egyesületről szólt, s hozzá három célt rendeltem: egyrészt a sárospataki iskolák tradicionális alapokon nyugvó szellemi hatásának erősítését a hazai és a nemzetközi tudományos életben, másrészt a tudományos munkát végző volt pataki diákok együttműködésének elősegítését, harmadrészt a tudományterületek és tudományágak közötti kapcsolatok fejlesztését. A névadó gróf Teleki József nyelvész, történész személyisége már akkor is lenyűgözött, a sokoldalú tudós és politikus, aki előbb lett a Tiszáninneni Református Egyházkerület és ezzel együtt a Sárospataki Református Főiskola főgondnoka, mint hogy a Magyar Tudós Társaság előkészítő választmánya vezetőjének, illetve a létrejövő MTA első elnökének választották volna. S lett utóbb az Akadémiai Könyvtár alapítója is, viselve tisztségeit közel harminc éven át, a haláláig. Ami az egyesület szervezetét illeti, azt nagyjából a mai ülésre kiküldött működési modell szerint képzeltem el, de az akkori egyház- és tudománypolitikai viszonyok között a terv nyilvánosságra hozatala elmaradt. Csak a paraszat őriztem.

Az 1531-ben alapított Sárospataki Református Kollégium fennállásának közel ötszáz éve alatt tudósok, írók, művészek, államférfiak sorát adta a magyar kultúrának,

tudományos és politikai közéletnek. A biztos szakmai tudást nyújtó, protestáns etikai alapokra építkező nevelés nyomán a pataki diákok minden időben az egyetemes emberi értékek és a nemzeti haladás szolgálatára vállalkoztak. Az 1857-ben létrejött tanítóképző mai jogutódjaként 2021. augusztus 1-jén önállósult Tokaj-Hegyalja Egyetem – akárcsak a Sárospataki Református Kollégium mai intézményei – elkötelezettek a város és a tágabb zempléni és abaúji régió egykor nemzetközi viszonylatban is kiemelkedő szellemi, vallási, művelődéstörténeti, tudományos és gazdasági szerepének visszaállításáért. E szerepvállalás része az a tudománypolitikai jelentőségű kezdeményezés, amelynek nyitó aktusára ma összegyűltünk. Hiszem, hogy a mai nap kivételes pillanat Zemplén és Tokaj-Hegyalja tudományosságának történetében. Volt idő, amikor – 1841-ben – a Magyar Tudós Társaság rendes tagjainak 16%-a, levelező tagjainak 7%-a volt pataki diák – nem számítva a tiszteleti és igazgató tagokat. Ez az arány ma már aligha érhető el, ami viszont elérhető, az az Akadémia közel hozása a térséghez, mai szóval: a társadalmasítás. A kezdeményezés immár nem önálló tudományos egyesületről szól, hanem a Magyar Tudományos Akadémia Ügyrendjének azon pontján alapul, amely szerint a területi bizottságok a tudósok és a tudomány iránt érdeklődő emberek személyes kapcsolatainak megteremtése, elmélyítése érdekében klubot működtetnek tudományos, kulturális és köz-